

[Elektronny`j resurs] – Rezhy`m dostupu: <http://ukrstat.org/>

8. Petrusha Ye. Z. Vy`robny`chtvo produkciyi molochного skotarstva v Ukrayini za period 1990-2011 roky` / Ye. Z. Petrusha, S. A. Nagorny`j // Naukovo-texnichny`j byuleten` . - 2013. - # 109(2). - S. 122-125.

9. Tereshhenko I. O. Formuvannya strategichny`x napryamiv pidvy`shhennya konkurentospromozhnosti molochного skotarstva / I. O. Tereshhenko // Visny`k Poltavs`koyi derzhavnoyi agrarnoyi akademiyi . - 2013. - # 3. - S. 163-167.

10. Staty`sty`chny`j shhorichny`k Ukrayiny` za 2013 rik. Derzhavna sluzhba staty`sty`ky` Ukrayiny`. – Za red. O. G. Osaulenka. ISBN 978-966-8459-36-8. – Ky`yiv, 2014. – 534 s.

Рецензент: Уланчук В. С., професор, доктор економічних наук, завідувач кафедри обліку і аудиту Уманського національного університету садівництва.

24.04.2015

УДК:005.742:336:338.124.4

Мокряк Костянтин

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНТИКРИЗОВОГО ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

У статті досліджено теоретичні аспекти антикризового фінансового управління в системі фінансового менеджменту підприємства. Зроблено акцент на тлумаченні терміну «антикризове фінансове управління». Детально проаналізовані існуючі тлумачення терміну, виявлено деякі недоліки, представлені основи на яких вони базуються. Розкрито значення антикризового фінансового управління у системі управління підприємством. В результаті аналізу наукових робіт багатьох вчених запропоновано власне тлумачення терміну «антикризове фінансове управління». Охарактеризовано антикризове фінансове управління в системі функції фінансового менеджменту. Розглянуто проблематику антикризового управління, яка запропонована в наукових роботах іноземних вчених. Запропоновано поглиблення вивчення та розвитку теоретичних аспектів антикризового фінансового управління в подальших наукових

дослідженнях.

Ключові слова: криза, антикризове фінансове управління, банкрутство, фінансовий стан.

Мокряк Константин

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ АНТИКРИЗИСНОГО ФИНАНСОВОГО УПРАВЛЕНИЯ В СИСТЕМЕ ФИНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТА ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье исследованы теоретические аспекты антикризисного финансового управления в системе финансового менеджмента предприятия. Сделан акцент на толковании термина «антикризисное финансовое управление». Подробно проанализированы существующие толкования термина, выявлены некоторые недостатки, представлены основы, на которых они базируются. Раскрыто значение антикризисного финансового управления в системе управления предприятием. В результате анализа научных работ многих ученых, предложено собственное толкование термина «антикризисное финансовое управление». Охарактеризовано антикризисное финансовое управление в системе функций финансового менеджмента. Рассмотрена проблематика антикризисного управления, предложенная в научных работах зарубежных ученых. Предложено углубление изучения и развития теоретических аспектов антикризисного финансового управления в дальнейших научных исследованиях.

Ключевые слова: кризис, антикризисное финансовое управление, банкрутство, финансовое состояние.

Mokriak Konstantin

THEORETICAL ASPECTS OF CRISIS FINANCIAL MANAGEMENT FINANCIAL MANAGEMENT IN THE ENTERPRISE

This article explores the theoretical aspects of crisis management in the financial system of financial management. An accent on the interpretation of the term "crisis financial management." Detailed analysis of the existing interpretation of the term, revealed some shortcomings, are

the foundations on which they are based. The importance of crisis management in the financial system management. An analysis of scientific works of many scientists offered their own interpretation of the term "crisis financial management." Characterized crisis financial management system of financial management functions. We consider the problems of crisis management, which proposed the scientific works of foreign scientists. A deepening study and theoretical aspects of financial management of crisis in future research.

Keywords: crisis, crisis financial management, bankruptcy, financial condition

Постановка проблеми. З розвитком фінансових відносин, та поглибленням економічних зв'язків між суб'єктами господарства та державою, починають виникати загрози здатні погіршити фінансове становище підприємства, та навіть призвести до банкрутства.

Основним інструментом подолання кризових явищ і загроз банкрутства підприємства, та досягнення ним стійкого фінансового становища виступає антикризове фінансове управління. Антикризове фінансове управління посідає значну роль в системі фінансового менеджменту, не тільки підприємства як локомотиву розвитку економіки, але також і банків, страхових компанії, торговельних компанії та інше.

На сучасному етапі розвитку як зарубіжної, так і вітчизняної наукової думки вчені не дійшли єдиної думки з визначення поняття антикризового фінансового управління.

Аналіз досліджень та публікації. Поняття антикризового фінансового управління викладено в роботах багатьох науковців, серед яких необхідно відзначити таких авторів як І.О.Бланк, О.О. Терещенко, Є.Г.Рясних, С.В.Беляєв В.В.Кошкін, С.В.Слепокуров, Л.С.Ситник та інші.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Вчені які вивчають фінансовий менеджмент, за довгий час вивчення нажалі так і не змогли сформувані єдиний підхід до визначення поняття «антикризового фінансового управління».

Мета статті. Метою дослідження є узагальнення теоретичних аспектів, та визначення поняття «антикризове фінансове управління», в системі фінансового менеджменту підприємства.

Виклад основного матеріалу. Для захисту фінансів підприємства стан яких міг суттєво погіршитись під впливом кризових явищ почав формуватися новий розділ фінансового менеджменту – «антикризове фінансове управління», як один з головних напрямків антикризового управління підприємством. Це спричинило появу теоретичних аспектів антикризового фінансового управління в наукових роботах багатьох вчених.

Фінансовий менеджмент, що передбачає антикризове управління опирається на реалізації наступних функцій:

Управління інвестиціями - це система розробки і реалізації управлінських рішень на основі оцінки стану і прогнозування розвитку інвестиційного ринку з метою забезпечення найбільш ефективних напрямків реалізації інвестиційної стратегії підприємства на окремих етапах його розвитку.

Управління грошовими потоками – це процес виявлення грошових потоків за окремими видами діяльності підприємства, встановлення загального обсягу їх окремих видів у досліджуваному періоді, розподіл загального обсягу окремих видів грошових потоків за інтервалами часового лагу в просторі (за структурними підрозділами, центрами фінансової відповідальності тощо), аналіз і оцінка зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на формування грошових потоків.

Управління фінансовими ризиками це специфічний функціонально - організаційний блок у структурі моделі фінансового менеджменту на підприємстві, що відповідає за виявлення, ідентифікацію, оцінку та нейтралізацію фінансових ризиків при здійсненні операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, а також сукупного ризику фінансове - господарської діяльності суб'єкта господарювання в ринковому середовищі.

Управління грошовими активами являє собою процес, що гнучко реагує на дію ринкових факторів і проводить ефективні зміни в організації грошового обороту підприємства. Мета управління грошовими активами - оптимізація сукупного розміру їх залишків для забезпечення постійної платоспроможності та ефективного використання у процесі зберігання [6, с.186].

Управління капіталом – це система принципів і методів розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних з оптимальним

його формуванням з різноманітних джерел, а також забезпеченням ефективного його використання у різних видах господарської діяльності підприємства [2, с.259]. Тобто, управління капіталом – це вплив суб'єкта ринку (тобто підприємства) на об'єкт управління (тобто капітал) з метою ефективного та оптимального використання цього об'єкта для ведення господарської діяльності суб'єкта.

Основними напрямками антикризового управління є постійний моніторинг фінансового стану підприємства, розробка його управлінських і фінансових стратегій, підвищення продуктивності праці та конкурентоспроможності товарів чи послуг, скорочення витрат, раціональне використання фінансових ресурсів та інше, місце антикризового фінансового управління в системі фінансового менеджменту зображено на рисунку 1.

Вчені які вивчають фінансовий менеджмент, за довгий час вивчення нажалі так і не змогли сформуванати єдиний підхід до визначення поняття «антикризового фінансового управління».

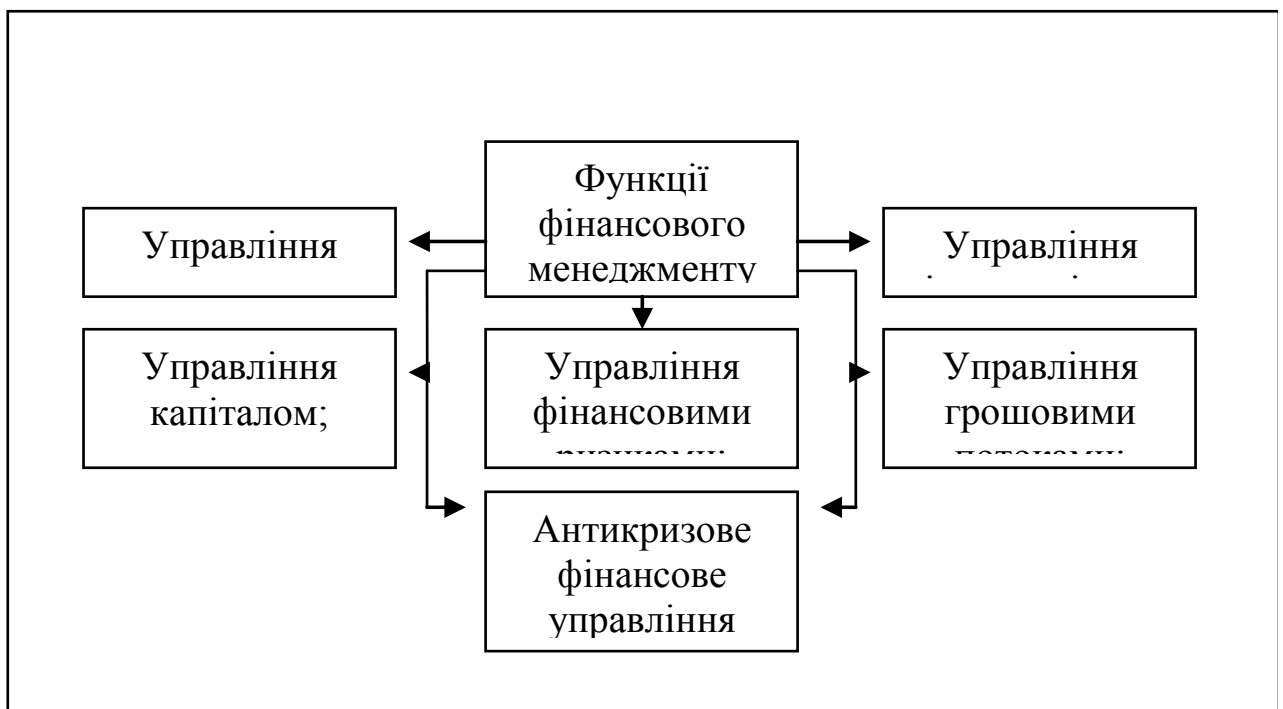

Рис.1. Антикризове фінансове управління в системі функцій фінансового менеджменту

Базуючись на дослідженнях Рясних Є.Г можна виділити

наступне поняття «антикризового фінансового управління» - процес управління фінансово-економічними ризиками та фінансовою санацією підприємства з метою профілактики і нейтралізації фінансової кризи та забезпечення безперервної діяльності підприємства на основі використання системи специфічних методів та прийомів управління фінансами [5, с.63].

На думку Л. Ситник, антикризове управління – це здатність розробляти оптимальні шляхи виходу з кризової ситуації, визначати пріоритетні цінності підприємства в умовах кризи, координувати діяльність підприємства і його працівників по передбаченню кризи, добиватися ефективності їх праці в екстремальних умовах [8, с.240].

Обидва вчених роблять дуже суттєве зауваження в вираженні терміну «антикризове фінансове управління», суть якого належить в тому що для підприємства важливо при здійсненні антикризових заходів не зупиняти виробництво, оскільки це призведе до скорочення кадрів, що в свою чергу призведе до того що після подолання фінансової кризи на підприємстві почне розвиватися кадрова криза. Тому варто виділити у тлумаченні терміна у автора Рясних Є.Г «антикризове фінансове управління» вислів (забезпечення безперервної діяльності підприємства), та вислів автора Л. Ситник (ефективність праці працівників в екстремальних умовах). Обидва виділені визначення суттєво доповнюють термін «антикризове фінансове управління».

Вчений Терещенко О.О. під антикризовим фінансовим управлінням розуміє особливий режим діяльності фінансового менеджменту, який полягає в організації фінансової роботи на підприємстві з урахуванням необхідності профілактики та нейтралізації фінансової кризи [10, с.63].

В свою чергу І.О.Бланк вбачає в антикризовому фінансовому управлінні систему принципів та методів розробки й реалізації спеціальних управлінських рішень, які направлені на попередження та подолання фінансових криз підприємства, а також мінімізацію їх негативних наслідків [1, с.328].

На відміну від інших дослідників вчені С.Беляєв і В.Кошкін, трактують антикризове управління як сукупність форм і методів реалізації антикризових процедур щодо конкретного підприємства-боржника [4, с.98]. Дане викладення терміну

«антикризове управління» здійснено без вживання (попереднього передбачення кризи), тобто автори акцентують увагу лише на процесі ліквідації наявної кризи.

Однак, варто звернути увагу на праці Слепокурова С.В., який стверджує що формування терміну «антикризове фінансове управління» не є вірним. Водночас він висуває гіпотезу про доцільність закріплення в теорії та практичній діяльності фінансистів підприємств терміна «антикризове управління фінансами підприємства ». Цю гіпотезу він намагається довести за допомогою двох суттєвих зауважень.

Істотні ознаки відмінності термінів - динамічне начало та об'єкт антикризового управління підприємством. При наявності єдиних вимог, яким повинен відповідати досліджуваний термін, дані відмінності могли б бути відсутніми, наприклад: а) якщо об'єкт антикризового управління відповідає

функціональними обов'язками фінансиста підприємства; б) якщо в ньому відображені методи і прийоми управління, адекватні різним видам кризи.

Для дотримання першої вимоги слід розрізнити поняття «криза підприємства» (дестабілізація усього підприємства) і «криза на підприємстві» (дестабілізація окремої ділянки підприємства). Фінансист - основний, але не єдиний суб'єкт управління підприємством, і «криза підприємства», виступаючи об'єктом «антикризового фінансового управління підприємством», порушує цю вимогу, будучи завданням керівника або антикризового керівника організації. Таким об'єктом не може бути і підприємство - боржник. Це виключає антикризову профілактику кризових ситуацій та кризових явищ у благополучних організаціях.

Термін «антикризове фінансове управління підприємством» порушує також і друга вимога перебільшенням значення активного начала (фінансового управління) в боротьбі з «кризою підприємства». Одних фінансових знань для подолання кризи підприємства явно недостатньо. Фінансист управляє ним опосередковано, залучаючи часто не тільки весь внутрішній персонал, але і суб'єктів ззовні (аудиторів, оцінювачів, інвесторів, адвокатів і т.д.).

Таким чином Слепокуров С.В. сформував новий термін, який представлений як: антикризове управління фінансами підприємства

сукупність методів і прийомів діагностики, протидії передумовам виникнення та подолання негативних наслідків фінансової кризи на підприємстві з метою трансформації його погроз на можливість поліпшення фінансового стану підприємства [9, с.386].

Антикризове управління в зарубіжній літературі найчастіше розглядається як зовнішнє управління, що здійснюється спеціально підготовленими та запрошеними на підприємство фахівцями і доцільно тільки на підприємствах, банкрутство яких має негативні суспільні наслідки [7, с.110]. На інших підприємствах організація такого антикризового управління недоцільна, оскільки це призведе до фінансових витрат їх власників.

Англійські вчені, які в цілому порушують питання про доцільність антикризового управління та завдання такого управління – запобігання банкрутству або прискорення банкрутства, пропонують підхід, який базується на концепції, що включає до свого складу одну з основних тез теорії Дж. Дарвіна: «Розвиток організмів на землі на пряму пов'язаний з боротьбою за існування. У цій безперервній боротьбі перемагає сильніший, слабший отримує поразку». Англійські дослідники проголошують, що визнання доцільності та суспільної підтримки антикризового управління повинно бути диференційованим, тобто, не варто витрачати сили та кошти на утримання від краху неефективно функціонуючих компаній. Висловлене зауваження видається надзвичайно корисним для визначення необхідності завдань та інструментарію державної підтримки антикризового управління окремими підприємствами [3, с.27].

Після проведеного теоретичного дослідження сформовано власне тлумачення терміну «антикризове фінансове управління».

Антикризове фінансове управління – це підсистема фінансового менеджменту, яка полягає в організації фінансової роботи на підприємстві направленої на профілактику, нейтралізацію та мінімізацію фінансової кризи із забезпеченням його безперервної господарської діяльності.

В свою чергу треба відмітити що банкрутство підприємств без суттєвих суспільних наслідків можливо тільки якщо на підприємстві було впроваджено настільки автоматизований процес виробництва, що при його банкрутстві не відбулось звільнення працівників. В Україні це не є актуальним тому що абсолютна більшість українських

підприємств в процесі виробництва продукції долучає працівників.

Висновки.

Кожна соціально-економічна система циклічна у своєму розвитку і передбачає економічні підйоми і спади - кризи з різним ступенем фінансових наслідків для функціонування господарюючого суб'єкта. В результаті, економічні кризи представляють закономірність, а якісне і оперативне управління ними може привести підприємство на оновлений і більш прогресивний рівень розвитку.

Полеміка щодо виникнення фінансових криз неминуче формує потребу пошуку напрямків і засобів регулювання кризових ситуацій, інструментів забезпечення фінансово економічної стійкості. У цьому зв'язку актуальності набуває розвиток концепції антикризового фінансового управління.

Антикризове фінансове управління підприємством в сучасних умовах, повинно носити два аспекти: недопущення кризи та ефективність її подолання. В сучасних умовах фінансові менеджери повинні бути постійно підготовленими до різних обставин, що можуть спричинити кризовий стан на підприємстві, а також мати плани щодо політики його подолання.

Отже, послідовність дій щодо антикризового фінансового управління дасть змогу в комплексі оцінити діяльність підприємства, дати точну та достовірну узагальнену оцінку його стану, а також можливість прийняття ефективних рішень щодо подальшого його функціонування.

Відповідно до цього можна визначити, що антикризове фінансове управління істотно відрізняється від традиційного управління підприємствами, має свою специфіку, що пов'язана із суттєвими змінами в умовах діяльності підприємства, а також з непередбачуваністю ситуації та новими управлінськими проблемами. При цьому головним завданням антикризового управління є розробка управлінських рішень з мінімальним ризиком, що дозволило б досягти поставленої мети і результату за мінімумом додаткових засобів і за мінімальних негативних наслідків.

Антикризове фінансове управління являє собою особливий вид менеджменту, який включає процедури дослідження зовнішніх і внутрішніх факторів мікро- і макросередовища підприємства з метою своєчасного виявлення ознак наближення або виявлення вже

існуючого кризового стану, визначення ступеня фінансової небезпеки і в подальшому впровадження антикризових фінансово - економічних заходів.

Перспективи подальших досліджень. Дослідження теоретичних аспектів антикризового фінансового управління підприємством є досить актуальним і потребує поглибленого вивчення та розвитку, що буде метою подальших наукових досліджень.

Література

1. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия /И.А. Бланк. – К.: Эльга, Ника-центр, 2004. – 784 с.
2. Бланк И.А. Управление активами и капиталом предприятия – К.: Ника – Центр, Эльга, 2003. – 448 с.
3. Домніна І. І. Аналіз сучасних підходів до визначення терміна «антикризове управління» // Бізнес Інформ. – 2014. – №12. – С. 25–29.
4. Приходько Н.П. Сутність антикризового управління на підприємстві /Н.П.Приходько// [Електронний ресурс] – Режим доступу:<http://masters.donntu.edu.ua/2011/iem/potatuev/library/article02.htm>.
5. Рясних Є.Г. Основи фінансового менеджменту: навч. посібник./Є.Г.Рясних. – К.:Академвидав, 2010. – 336с.
6. Семенов Г.А., Бугай В.З., Семенов А.Г., Бугай А.В. Ф59 Фінансове планування і управління на підприємствах. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 432 с.
7. Сапа Н.В. Теоретико-методологічні засади механізму антикризового державного управління / Н.В. Сапа // Гуманітарний вісник ЗДА. – 2009. – № 38. – С. 106 - 116.
8. Ситник Л.С. Організаційно-економічний механізм антикризовогоуправління підприємством / Л.С. Ситник. – Донецьк: ІЕП НАН України,2000. – 504 с.
9. Слепокуров С.В. Экономическое содержание антикризисного управления финансами предприятий ФГОУ ВПО «Воронежский государственный аграрный университет имени К.Д. Глинки», г. Воронеж, 2009. - С 473
10. Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві: Монографія. — К.: КНЕУ, 2004. — 268с.

1. Blank Y.A. Upravleny`e fy`nansovoj bezopasnost`yu predpry`yaty`ya /Y.A. Blank. – K.: Ёl`ga, Ny`ka-centr, 2004. – 784 s.
2. Blank Y.A. Upravleny`e akty`vamy` y` kapy`talom predpry`yaty`ya – K.: Ny`ka – Centr, Ёl`ga, 2003. – 448 s.
3. Domnina I. I. Analiz suchasny`x pidxodiv do vy`znachennya termina «anty`kry`zove upravlinnya» // Biznes Inform. – 2014. – #12. – С. 25–29.
4. Pry`xod`ko N.P. Sutnist` anty`kry`zovogo upravlinnya na pidpry`yemstvi /N.P.Pry`xod`ko// [Elektronny`j resurs] – Rezhy`m dostupu:<http://masters.donntu.edu.ua/2011/iem/potatuev/library/article02.htm>.
5. Ryasny`x Ye.G. Osnovy` finansovogo menedzhmentu: navch. posibny`k./Ye.G.Ryasny`x. – K.:Akademvy`dav, 2010. – 336s.
6. Semenov G.A., Bugaj V.Z., Semenov A.G., Bugaj A.V. F59 Finansove planuvannya i upravlinnya na pidpry`yemstvax. Navchal`ny`j posibny`k. – K.: Centr uchbovoyi literatury`, 2007. – 432 s.
7. Sapa N.V. Teorety`ko-metodologichni zasady` mexanizmu anty`kry`zovogo derzhavnogo upravlinnya / N.V. Sapa // Gumanitarny`j visny`k ZDIA. – 2009. – # 38. – S. 106 - 116.
8. Sy`tny`k L.S. Organizacijno-ekonomichny`j mexanizm anty`kry`zovogoupravlinnya pidpry`yemstvom / L.S. Sy`tny`k. – Donecz`k: IEP NAN Ukrayiny`, 2000. – 504 s.
9. Slepokurov S.V. Экономы`chesкое sodержany`e anty`kry`zy`snogo upravleny`ya fy`nansamy` predpry`yaty`j FGOU VPO «Voronezhsky`j gosudarstvenny`j agrarny`j uny`versy`tet y`meny` K.D. Gly`nky`», g. Voronezh, 2009. - С 473
10. Tereshhenko O.O. Anty`kry`zove finansove upravlinnya na pidpry`yemstvi: Monografiya. — K.: KNEU, 2004. — 268s.

***Рецензент:** Балджи М.Д., д.е.н., завідувач кафедри економіки та управління національним господарством ОНЕУ*

22.04.2015